TÜRK - KUZEY KIBRIS
TÜRK TİCARET ODASI
-TKKTTO-

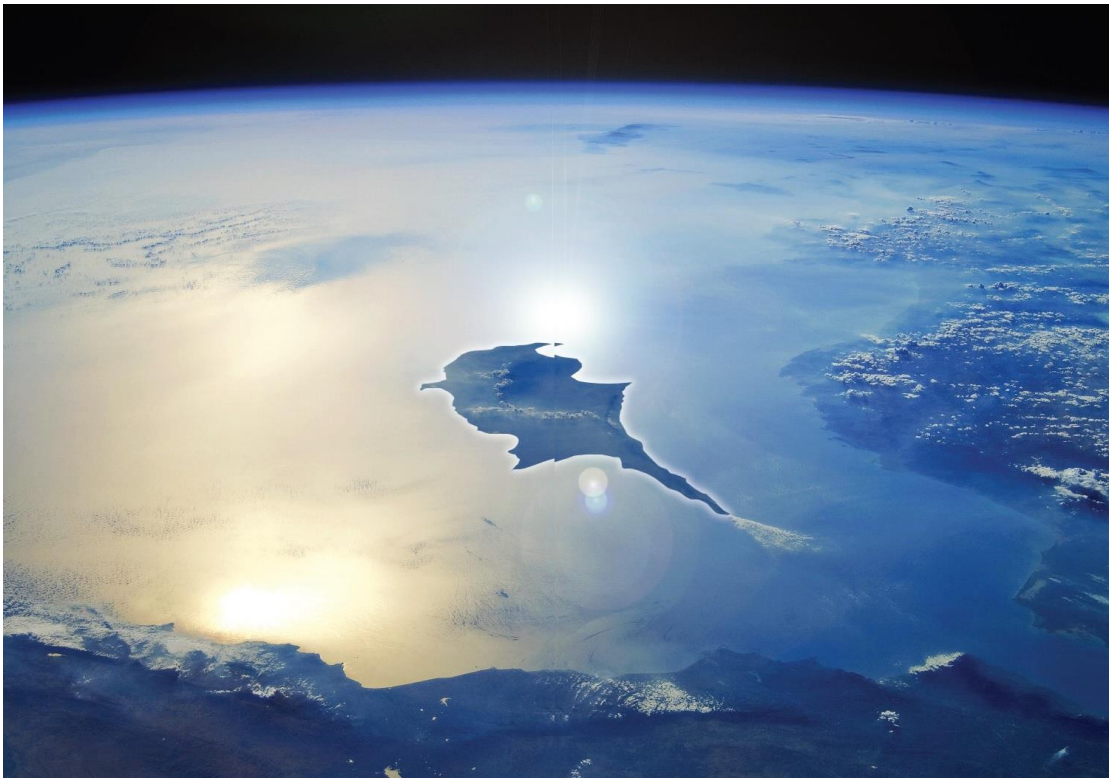

AKDENİZ'İN "MAVİ İNCİSİ"

KKTC' NİN

EKONOMİK KALKINMASI

İÇİN ÖNERİLER RAPORU

Mayıs 2019

GİRİŞ

Ekonomi, barışın ve refahın teminatıdır. Ekonominin güçlü olduğu yerde, siyaset, toplumsal yapı, demokrasi, temel hak ve özgürlükler teminat altındadır. Eşit ve dengeli yapı içinde olan toplumlar, barışın da en büyük teminatı olurlar.

Kıbrıs uzun yıllardır uluslararası toplumdan izole edilmiştir. Batı'nın bu keyfi ve yanlı tutumu, doğal olarak, Kıbrıs Türk Toplumunda öfkeye ve hatta nefrete dönüşmüştür. Ekonomik bağımlılık, ulus devlet olarak tanınmama, Kıbrıs Türk Toplumunu içe kapanık hale getirmiştir.

Bitmek tükenmek bilmeyen müzakereler, haklı iken diplomasi masasında haksız duruma düşmeler, kendini dünyaya anlatamamalar ve her koşulda (haklı olduğumuzu bildikleri halde bile) soğuk, tepkisiz ve hissiz davranış sergileyen Batı karşısında Kıbrıs, siyasi ve ekonomik geleceğini aramaktadır. Kıbrıs meselesinde sorun çıkaran taraf, Rumlar olmuştur. Türkiye ve KKTC ise her zaman çözümden yana, pozitivist ve rasyonalist yaklaşımlar sergilemiştir.

Görüşme Masası'nda Rumları memnun etmek daima zor olmuştur. Her seferinde, Kıbrıslı Türkleri yalnızlaştırma, bir bakıma sahipsiz bırakma girişiminde bulunmuşlardır.

Toprak talebi, Ada'nın Türk askerinden arındırılması, Türkiye'nin Garantörlüğü'nün sona ermesi, Türkiye'nin tazminat ödemesi, KKTC toprakları içinde otonom devletçikler kurulması gibi onlarca istek, Rumların bitmek tükenmek bilmeyen arzularıdır. Çünkü Rumlar, siyasi ve diplomatik gücünü ve imtiyazını, AB'den, Batı ülkelerinden ve BM Güvenlik Konseyi'nden almaktadır.

AB, her ne kadar Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında Kıbrıs'ı tek devlet olarak almış gibi görünse de AB diplomasisinin bildiği bir şey vardır ki; oda AB'ye Kıbrıs Rum tarafı alınmıştır. Zira AB, Kıbrıslı Türklere verdiği sözlerin hiç birini tutmamıştır.

Özellikle Annan Planı'na evet diyen taraf olmasına rağmen, Kuzey Kıbrıs cezalandırılmış, Güney Kıbrıs ise hiçbir şey olmamış gibi, hem yoluna, hem de AB üyeliğine devam etmiştir. İşte tam da bu yaklaşım diplomasi dilinin arka planında Kıbrıs Türk tarafını yok saymaktır.

Görünen o ki pragmatik olmak gerekiyor. Çözümsüzlük içinde çözüm aramaya kalmak, boşa kürek çekmektir. Şunu da bilmemizde yarar vardır, ***Kıbrıs meselesi uluslararası toplumun gözünde, "diplomatik yorgunluk"tur.***

Zira 1973'den beri yapılan müzakereler, bitmek bilmeyen toplantılar, Birleşmiş Milletler gözetiminde yüzlerce defa yapılan görüşmeler, Güvenlik Konseyi'nce alınan kararlar. İşte bütün bunlar sonu gelmeyen, hüsranla sona eren, diplomatik müzakere yorgunluğudur.

Kıbrıs, Akdeniz'de stratejik öneme sahip bir Ada'dır. Akdeniz'in "Güvenlik Kalesi"dir. Kıbrıs yeni dönemde "enerji havzası" olmaya namzettir. Zira Akdeniz enerji havzaları içinde yer alan enerji ekosisteminin içindedir. Kıbrıs, bu ekosistemin bir parçasıdır.

Durum gösteriyor ki ***çözümsüzlük, çözümün bir parçası haline gelmiştir.*** Bu sürdürülebilir bir durum değildir. Bundan dolayı, ***uluslararası arenada Kıbrıs'ta iki ayrı devlet olduğu gerçeğini görmezden gelemeyiz.***

Son 40 yıldan bu yana, Ada'da İki Toplumlu ve İki devletli bir yapı oluştu. Her birinin birbirinden bağımsız kurumları var. İki devletli Ada'nın Güney tarafı, Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında tanınırken, KKTC inatla tanınmamaktadır.

Siyasi ekosistemden, ekonomik sisteme geçiş ile başlayan yeni bir döneme giriyoruz. Bu da Ada'ya yeni anlamlar ve değerler katıyor. Doğu Akdeniz'in enerji stratejisi, enerji ve küresel aktörlerin bölgeye olan ilgisini artırmaktadır.

Bu nedenle de ***2. Dünya savaşı sonrasından kalma diplomasi ile Kıbrıs'ın çözüme ulaşması mümkün değildir.*** Denklemeler değişti. Stratejiler değişti. ***Akdeniz'in enerji güvenliği ve enerji arzı, Türkiye ve KKTC'siz olamaz.***

Kuzey Kıbrıs, eski ve unutulan bir Taraf değildir. Ada'nın jeopolitik yönü tekrar canlanmıştır. Türkiye'nin KKTC için yapmış olduğu projeler bir bir hayata geçiyor. Su projesi, Doğu Akdeniz'de petrol ve doğalgaz arama projeleri bunların başındadır. Ayrıca, KKTC'nin deniz güvenliğini sağlamak ve uluslararası arenadaki haklarını savunmakta, yine Türkiye'nin KKTC için verdiği çabalardan bir kaçıdır.

Uluslararası alanda, KKTC'nin tanınmasında siyasi argümanları bir kenara bırakıp, -ki müzakereler devam edebilir- ekonomik anlamda diplomasiyi devreye sokmak, yerinde bir karar olacaktır.

Kıbrıs'da adil bir çözüm olmayacağı aşikardır. O yüzden de ekonomik büyümeyi öncelik haline getirmelidir. Yeni dönemde yaratılacak güçlü ekonominin, Kıbrıs'taki toplumların entegre olmasına kendiliğinden etki yapacaktır.

Kıbrıs'ta enerji, sulama, tarım, inşaat, eğitim, sağlık, havacılık, liman işletme, boru hatları, atık bertarafı, bankacılık ve finans gibi sektörlerde yatırım fırsatları vardır. AB'ye entegrasyon sürecini de göz önüne aldığımızda, yatırımların büyük bir hızla artacağı, yatırımcıların da ilgilerinin çok yoğun olacağı aşikardır.

Kıbrıs ekonomisinin, global dünya ekonomisi ile bütünleşme sürecine katkı sağlamak amacıyla kurulan Türk Kuzey Kıbrıs Türk Ticaret Odası, ***KKTC Ekonomisi için ÖNERİLER sunmaktadır. Her ne kadar barışa giden yol engebeli olsa da unutmamak gerekir ki "savaşlar masa başında çözülür."***

EKONOMİK KALKINMAYA YÖNELİK ÖNERİLER

- KKTC'nin siyasi ve ekonomik durumun analizinin yapılması ve 10 yıllık kalkınma planı hazırlanması,
- Türkiye- KKTC Gümrük Birliği oluşturularak, vergilerin karşılıklı olarak sıfırlanması,
- KKTC ve TC vatandaşlarının karşılıklı olarak, Türkiye ve Kıbrıs'da ayni şartlarla şirket kurmalarının sağlanması,
- Piyasadaki fiyatların TL bazında tespiti ve ödemelerin münhasıran, TL bazında yapılması,
- Akdeniz'de keşfedilen doğalgaz ve ham petrolün müşterek yönetiminin tartışılması,
- Vakıflar'a ait Kapalı Maraş Bölgesi'nin yeniden inşa edilmesi,
- Ulusal Havayolu kurulması,
- Finans ve yatırım güvenliğinin gerçek ölçülerde sağlanması,
- Bankacılık sektörünün geliştirilmesi, yatırım bankacılığına izin verilmesi,
- Uluslararası fon kaynaklarının KKTC'ye gelmesine izin verilmesi ve uluslararası finansal enstrümanların kullanılmasına ilişkin mevzuat düzenlemesinin yapılması,
- Dijital ekosistemin gelişmesi için, hukuki alt yapının oluşturulması, Ar-Ge Merkezi, Teknokent, Mükemmeliyet Merkezleri, yazılım, robot teknolojileri gibi konularda, hem yasa çıkarılması hem de vergisel avantajlar ve teşvikler sağlanması,
- AB fonlarından faydalanmanın fırsatlarının araştırılması ve AB üyesi ülkelerle işbirliğinin değerlendirilmesi,
- Altyapı, yol, telekomünikasyon, kanalizasyon, arıtma tesisleri ve atık projelerinin hayata geçirilmesi,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı enerji üretimi ve devlet alım garantisi sağlanması,
- Yerel yönetimlerin kurumsallaştırılması ve birleşetirilmesi suretiyle, daha kaliteli ve etkin hizmet verilmesinin sağlanması,
- Hibrid ve elektrikli araçlara odaklanarak taşıma sistemi geliştirilmesi,

- Su boru hattı ile bağlantılı olarak su temini ve organik tarımın geliştirilmesi, tarımsal üretimde yenilikler ve ihracatın optimizasyonun sağlanması,
- Türkiyeden gelen suyun verimli kullanımı için yönetim yapısının oluşturulması,
- İlaç sektörünün desteklenmesi,
- Sağlık turizmi, tıbbi bakım gelişimi, yaşlı bakımı (geriatri) konularında yatırımların desteklenmesi,
- Ekolojik inşaatın teşvik edilmesi ve desteklenmesi,
- Okul araştırma merkezleri ile birlikte eğitim, yenilik, uygulama merkezleri, bilgi ve teknoloji transferinin geliştirilmesi,
- Yeni nesil turizm, çevre koruması ve kültürel miras çalışmaları yapılması,
- TC-KKTC ortaklıkları ile TC-KKTC-YABANCI ŞİRKET ortaklıklarının teşvik edilmesi,
- Enerji Sektöründe politika belirleyici, düzenleyici, denetleyici bir kurumsal yapı oluşturulması, KIB-TEK'in üretim, iletim ve dağıtım fonksiyonlarına göre ayrıştırılarak üç ayrı şirket halinde işletilmesi,
- TC ile KKTC arasında denizaltı elektrik iletim projesini gerçekleştirmek suretiyle, KKTC-TC arasında enterkonnekte sisteminin oluşturulması,
- Türkiyeden gaz bağlantısının sağlanması,
- Liman otoritesi ile Liman hizmetlerinin birbirinden ayrılması, Kamu-Özel işbirliği modeliyle limanların ihtiyaç duyulan yatırımlarının yapılması ve işletilmesi (Mağusa Yolcu Limanı Projesi, Mağusa Yük Limanı ve Serbest Bölge Projesi, Antik Liman ve Yat Limanı Projesi, Girne Yolcu Limanı Projesi, bu kapsamda yer almaktadır),
- Telekomünikasyon Dairesi'nin yeniden yapılandırılarak, altyapının Telekomünikasyon Dairesi tarafından işletilmesi, üstyapının ise kamu-özel işbirliği modeliyle işletilmesi, ihtiyaç duyulan altyapı yatırımlarının yapılması suretiyle, kapasite ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi, sistemin bu şekilde verimli işletilmesi,
- KKTC'ye yönelik yük ve yolcu deniz ve hava ulaşımının rekabet edecek düzeyde ucuzlatılması,
- Kamu reformunun gerçekleştirilmesi,
- Özel sektör yönetimlerinin kurumsallaşması ve profesyönelleşmesi,

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hiç şüphesiz Kıbrıs Türk halkı, çok acı çekti ve pek çok bedeller ödedi. Siyasi kırılmalar, toplum mühendisliği ve algı yönetimi ile geçmişi unutturulmaya çalışıldı. Ekonomik geri kalmışlık, bu süreci tetikledi. Bu nedenle de **KKTC siyaset kurumu**, **Kıbrıs Türk halkının ekonomik refahını yükseltmeyi, kendine şiar** edinmelidir.

TKKTTO olarak, biz KKTC'nin kalkınması için elimizi taşın altına koymaya hazırız. Özellikle Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletlere akredite olan ***DMW*** (Uluslararası Diplomatlar Birliği / International Diplomats Union) ve ***EBCA*** (Avrupa İş Kulübü / European Business Club) KKTC için, son 5 yılda çok önemli projelere imza atmış ve KKTC'nin tanınması için oldukça yoğun çaba göstermiştir.

En güçlü partnerlerimiz olan DMW ve EBCA ile birlikte, KKTC konusunda, projeler geliştirmeye, yatırımlar yapmaya, **sosyal-ekonomik yapıyı güçlendirecek, rekabetçi,** ***serbest piyasa ekonomisine dayalı, global dünya ile entegre, gelişmiş bir KKTC ekonomisine destek vermeye*** hazırız.

Saygılarımızla,

Prof. Dr. Uğur ÖZGÖKER
TKKTTO Genel Başkanı
KAÜ Rektörü
DMW Yönetim Kurulu Üyesi

AB Uzm. Musa KARADEMİR
TKKTTO Genel Başkan Yrd.
KAÜ Rektör Başdanışmanı
DMW Başkan Yardımcısı

MBA. Taner DERVİŞ
Kıbrıs Vakıflar İdaresi Eski Genel Müdürü
Dünya Kıbrıs Türkleri Vakfı Mütevelli Heyeti Üyesi ve Genel Sekreteri
Kıbrıs Vakıflar Platformu Kurucusu